

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יחסין

סמכות ביה"ד האיזורי לדון בדיני ממונות

תיק ממונות מס' 971-971

(מהד' ג מנ"א)

שבין: א', ע"י ב"כ עו"ד הרב רוזנטל ועו"ד הרב ניסנבוים, צד א'
לבינ: עמותה ב', ע"י ב"כ טו"ר הרב מיטלמן, צד ב'

נושא הדיון

א' תובע מעמותה ב' החזר הלואה שהלוה לה. הנתבעת משיבה שעל תביעה זו כבר נחתם לפני כמה שנים שטר בוררות בין הצדדים בביה"ד האיזורי, על כן יש להמשיך ולדון שם. עוד היא טוענת שבאותו ענין, התקיים דיון בין אותה נתבעת לבין תובעים אחרים, בביה"ד האיזורי, וכבר ניתן שם פס"ד, והוגש עליו ערעור בביה"ד הגדול ע"י הנתבעת שזכתה בערעור, וע"כ אין לחזור ולדון בו בבית דין זה. עוד היא טוענת שעל תביעה זו חלה התישנות לפי החוק, מאחר שעברו יותר משבע שנים מאז ההלואה נשואת התביעה.

א' משיב שבאותו זמן שחתם על בוררות בביה"ד האיזורי היה ביה"ד שם מוסמך לדון בדיני ממונות, אך לאחר פסיקת הבג"ץ בתיק אמיר (8638/03) ששללה מביה"ד האיזורי את הסמכות החוקית לדון בדיני ממונות, וממילא אי אפשר עוד ליישם את החלטותיו, ע"כ הוא מבקש שבית דין זה ידון ויפסוק כדי שיהיה אפשר לאכוף את ההחלטה. באשר לטענת ההתישנות משיב א' שיש בידו צ'קים של הנתבעת, ובאופן כזה לא חלה התישנות לפי החוק, מה גם שבתוך הזמן חתמו הצדדים על בוררות בביה"ד האיזורי. באשר לטענת שענין דומה כבר נידון בביה"ד האיזורי, משיב התובע שמקרהו אינו דומה לתביעה שנידונה בביה"ד שם.

הנתבעת משיבה שמאז שנחתם שטר הבוררות בביה"ד האיזורי עד לפסיקת בג"ץ האמורה עברו 18 חודש שבהם "ישן" התובע על התיק ולא המשיך בתביעתו, וע"כ אינו זכאי לעוררו עכשיו. באשר לפסיקת בג"ץ, טוענת הנתבעת שזו אינה חלה על תיקים שנפתחו לפני אותה פסיקה. א' משיב שהבג"ץ לא חילק בענין הסמכות.

פסק דין (לעיון הדיינים. טרם נחתם)

- א. מתקבלת טענתו של צד א' על סירובו לדון בבי"ד שאין לו סמכות חוקית לאכוף את החלטותיו, ועל הצדדים לדון בבי"ד זה או בבי"ד קבוע אחר בירושלים.
- ב. על צד ב' להודיע בתוך שבוע באיזה בי"ד קבוע בירושלים רוצה לדון עם התובע.
- ג. באם צד ב' יתעקש לאחוז בקרנות המזבח של ביה"ד האיזורי ויסרב לדון בבי"ד שניתן לאכוף את החלטותיו, ידון בית הדין במתן היתר לתובע לפנות לכל מקום שימצא לנכון.

(-) שמואל חיים דומב

(-) מרדכי אייכלר

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- א. סמכותו ההלכתית של ביה"ד האיזורי לדון בדיני ממונות לאחר פסיקת בג"ץ.
- ב. האם עדיפה זכותו של תובע לדון בבי"ד שיש לו אפשרות אכיפה וכפיה לקיום פסקיו, מאשר זכותו של הנתבע לדון בבי"ד אחר, שאין לו כח אכיפה.
- ג. האם יש לפי ההלכה "התישנות" על תביעת הלואה כשיש למלוה צ'ק של הלוח.

תשובה

א. בפסקים וכתבים להגרי"א הרלוג חלק חו"מ סי' יא כתב שאף אם אין לביה"ד האיזורי כח חוקי ממשלתי לדון בתביעות ממוניות, מ"מ יש לו את הכח עפ"י ד"ת להזדקק לכל תביעה ממונית גם מחוץ למסגרת של שטר הצוררות. החוק החילוני אינו מונע מבי"ד רבני להזמין צע"ד לפניו, ואם באו צע"ד לפניו וכשמעה צפניהם תביעה ממונית אין החוק מונע אף צהעדר שטר צוררות, מלפסוק כדין התורה ומלדרוש מהנתבע מהצחינה הדתית המוסרית לקבל את פסק דינם עפ"י ד"ת. מה שז"ל מהחוק הממשלתי הוא רק שאין לו כח כפיה בתוקף הממשלה מחוץ למסגרת ידועה. ע"כ. וכ"כ ביה"ד הגדול צערעור תשל"צ 91 צהרכב הדיינים מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, הגר"צ זולטי זל"ל ויצלח"ט הגר"מ אליהו (פורסם בס' סדר הדין עמ' 169 הערה 34) צי"ד רבני ישראל יונק את שיפוטו מכחה של תורה ודיניה... ואם כך הרי כל טענה על חוסר סמכות צמסגרת החוק אינה תופסת כאשר הצעיה היא צסמכות מכח התורה ליהודי שומר תו"מ.

לעומת זאת, עמדת היועה"מ לממשלה היא שאין סמכות לצתה"ד האיזוריים לדון צנושאים אחרים מלצד

אלו שהוענקו להם בחוק. ראה ס' סדר הדין עמ' 168-169 המלטט את דבריו: "גם ציה"ד האיזורי וגם ציה"ד הרצני הגדול הינם גופים המפעילים סמכויות שהעניק להם החוק... ולא מלאתי שהחוק מעניק סמכויות לבתי דין רצניים לדון בנושא התציעה...". צמכתב הנהלת צתה"ד של משרד הדתות לצבור הדיינים מיום כו צכסלו תש"ס נכתב כי נליגיו נפגשו עם נליגי משרד המשפטים צענין סמכות השיפוט של צתה"ד צדיני ממונות כששני הלהדים הסכימו להתדיין צפני ציה"ד, ונליגי משרד המשפטים צרוצם התנגדו לכך כשצפיהם טענות ונימוקים מנימוקים שונים. עוד כתב שם כי "גוף הפועל מכח חוק, מנוע מכח הוראות היועץ המשפטי לממשלה, להתדיין צפני צורר - כל צורר". וכידוע, כן הורה הצג"ן שאין לבתי הדין הרצניים האיזוריים סמכות ורשות לדון צדיני ממונות.

והנה צשו"ת שואל ונשאל להחכם הגאון רבי כלפון משה הכהן זצ"ל, הוצא ע"י הגר"א שרמן, חצר ציה"ד הגדול, צקוצן "משפטי ארץ" ח"א עמ' 90, כתב וז"ל: "וצללו הכי נראה לי פשוט, דכיון שהרשיון של הממשלה אינו כללי לכל דבר, וכן צודאי המינוי של הצבור אינו רק על דעת הממשלה יר"ה, וכן הדיין, אדעתא דהכי קבל רק לדון צדצרים שהממשלה נתנה צהם רשות, אי"כ הו"ל הדיין כמי שאינו ממונה לרצים כלל, צודאי המינוי שלו לא יכיל פרטים אלו, וא"כ הו"ל כאילו ממונה לגצאי או לחון ציהכנ"ס וכיוצא, צודאי לא מפני שהוא ממונה לרצים צפרט זה יקרא ממונה גם כן שחייב להיזדקק להם, וזה לדעתי ק"ו שאין עליו תצובה. וצסוגים אלה שלא ניתן רשות ורשיון לו, צהם צודאי דדינו ממש כדין שאר צני אדם החכמים שלא קצלו מינוי רצים, צודאי יכולים להישמט וכאמור". ע"כ.

וכצר פסק ציה"ד הגדול ציום י"א אד"א תשנ"ה צתיק מנדל נגד ח"ק חסד ואמת, צענין מעמדו וסמכותו של ציה"ד האיזורי צטצריה צראשות הרא"ד אוירצך, שטען שיש לו סמכות של צי"ד הקצוע צעיר (זכויות היוצרים על פס"ד זה שמורות לפרקליט הנתצעת צתיק זה, והוצא צפס"ד ירושלים כרך ז עמ' קפאל), וז"ל: "חצרי ציה"ד האיזורי לא נתמנו ע"י אנשי העיר אלא ע"י הרשות השלטונית, כאשר מינויים היה מלכתחילה כדיינים סתם, ומקומם צעיר פלונית נקצוע צמסגרת שיצון פנימי ע"י נשיא ציה"ד הגדול ושר הדתות כאשר ניתן להעצרים לעיר אחרת צכל עת לפי החלטת שר הדתות ונשיא ציה"ד הגדול (סעיף 19 לחוק הדיינים). צנסיצות אלו אין לראות את הדיינים כצי"ד של העיר אלא כצי"ד מטעם הרשות השלטונית שמקום מושצו צעיר מסוימת. יצויין כי קציעת איזורי השיפוט אינה נוקשה, וניתנת לשינוי, ללא הסכמתם של אנשי העיר וגם של ציה"ד עלמו... ציה"ד צעיר המסוימת לא הוקם ע"י הצ"ד ולא ע"י עסקני העיר אלא ע"י המשרד לעניני דת, והדיינים מונו ע"י ועדת המינויים עפ"י חוק הדיינים שממליאה צפני נשיא המדינה על מינויו. כלל וכלל לא כועדים ולא מתייעלים עם אנשי העיר וכו". ע"כ.

ומאחר שציה"ד האיזורי סמכותו אינה כצי"ד של העיר אלא כצי"ד מטעם הרשות השלטונית, הרי שעם פסיקת צג"ן השוללת את סמכותו של ציה"ד האיזורי מלדון צדיני ממונות, דינו כדין שאר צני אדם החכמים שלא קצלו מינוי רצים, וכמו שפסק השואל ונשאל הנ"ל.

ומה שפרסם אחד מהרבנים כאילו רק דיינים שנתמנו ע"י ועדת המינויים של המדינה וכשזעו אימונים אלל נשיא המדינה, רק הם נכללים בקטיגוריה של צתי דין קצועים משום שרק עליהם ניתן להיאמר שהם בגדר "קצלו עלייהו", כיון שנלגי הליצור החזרים בועדת המינויים מייאגים את כלל הליצור, ואותו רב מסתמך על התשצ"ן ח"א סי' קנט ואגרות משה חו"מ ח"צ סי' ג ושצט הלוי ח"ה סי' ריב אות ד, הנה מלצד מה שנודע כיוס על הקשרים הפוליטיים של אותה ועדת מינויים ועל "הדילים" ו"הטריגות" הנרקחים בה, כבר נדחו דבריו של אותו רב מהצחינה ההלכתית, ע"י פס"ד ירושלים כרך ט עמ' יא-יב. ומה שטוענת העמותה הנתצעת שכבר ניתן פס"ד באותו ענין צתציעה שתצעו אחרים את הנתצעת, מתקבלת תשובת התוצע שתציעתו היא אחרת ואינה דומה לתציעות שנידונו כבר, וע"כ זכותו לדון על תציעתו בצפרד.

ב. כתב מרן הגר"מ פינשטיין ז"ל לאצ"ד צצני צרק (המכתב נמלא צתיק 2291\לט צציה"ד האיזורי צת"א, פורסם בקובץ "תורה שצע"פ" קובץ כב עמ' קד) צענין צני זוג שניהלו דיונים על תציעת מזונות צצ"ד צצ"ב, והאשה בקשה לדון צציה"ד האיזורי צת"א משום העדיפות שיש לו להפעיל את פסקי הדין שלו באמצעות המוסד לצייטוח לאומי או בהולל"פ: "הנה כפי שידוע אני מה שהיא לא צאה לציי"ד של הדר"ג לא מלד מסרבת, והראו לי כי היא תצעה אותו בארצעה פעמים בארצע הזמנות מציי"ד איזורי והיתה ג"כ רוצה צצ"ד של הדר"ג, אבל היא משום שמה שילא מציי"ד שהצעל חייב לה ולצנותיו לא יהיה אפשר לגבות ממנו כי הממשלה לא תזדקק לזה ומה שילא מציי"ד האיזורי יכפוהו לשלם ואף אם לא יהיה לו, או לא יוכלו לגבות ממנו, יתנו צעדה וצעד הצנות מה שחייבו למזונות מכסף המדינה. ואם האמת כדצריה היא ודאי לא שייך ליתן לו היתר נישואין ולהוליאה בלא כתובה וכ"ש שלא שייך לפוטרו ממזונות צנותיו שהוא לריך לזונן, שאף שיפסקו הציי"ד שהיא מורדת ואין לה כתובה הרי חיוצ המזונות דצנותיו עליו, שהוא סך גדול מאד ואין אום כח אחר לגבות ממנו אלא כשתלך לציי"ד איזורי של הרה"ר, שא"כ אין לדונה כמסרבת. עכ"פ איך שיהיה איני רואה צזה אף בצדון כלל לענין היתר מאה רבנים מאחר שהוא ענין תציעת ממון ורק ממון המחוייב לה, שצזה ודאי יש לה רשות לתצוע שילך עמה לציי"ד דתוכל לגבות ע"י הממשלה וגם שאם לא יהיה ממה לשלם יתנו לה מכסף המדינה. וגם מה שאומרת עוד שאלל כתר"ה וכל רצני צ"ב שמחשיצים אותו (=את הצעל) מאד מסתמין טענותיה, הוא גם טענה גדולה דשייך להחשיצו כאלס צעירו שמויאין אותו לדון בעיר אחרת אע"פ שהציי"ד שצעירו יותר גדול, כדאיתא צרמ"א סי' יד סוף סע"י א". ע"כ.

(ומש"כ צעל האגרות משה צמכתבו הנ"ל שאם הצעל נחשב אלל הדיין כאדם חשוב, ומשום זה האשה חוששת שיסתתמו טענותיה צפניו, דינו כאלס צעירו, ע"י שו"ת דצרי נחמיה ח"צ סי' מה שהציא ראה מכהן גדול דאין כזו צצרא, עיי"ש).

וצשו"ת נאות דשא סי' נא כתב דאם כתב הנתצע שטר צירורין שידונו דין תורה אבל לא רלה לכתוב תיבת

"קאמפראמעש" (=שהיא הנותנת במקום ההוא תוקף חוקי כלפי השלטונות לדיון) הו"ל כאילו לא ראה לדון כלל כיון שהדבר ידוע שכל שכתוב לשון דין תורה בשטרי זירורין ולא לשון קאמפראמעש אותו הדין בטל לגמרי ה"כ הו"ל מסרב גמור, עיי"ש. והוסיף צפד"ר כרך 1 עמ' 277 שלכן אע"פ שכתב הרמ"א שכבר נהגו צוה"י שכל זמן שיש צי"ד צעיר אין אחד יכול לכוף חזירו שילך עמו לצי"ד אחר כי אין לנו עכשיו צי"ד הגדול או בית הועד, זה רק משום דצוה"י שני צתי הדין צשני המקומות שוין, ואין סיבה מיוחדת להעדיף צי"ד שלא במקום הנתבע, אבל כשיש לצי"ד מסויים סמכות חוקית שיכול להכריח הנתבע להתדיין בפניו ופסק דינו ניתן להולאה לפועל, הרי דבר זה מעניק לו לענין זה עדיפות לגצי צי"ד במקום אחר שאין לו סמכות זו. ע"כ. ועי' חוט השני סי' עא.

מכאן שיש עדיפות לצי"ד שזכחו לכוף ולהוליא לפועל את פסקו גם על כל שאינו ליית דינא, על פני צי"ד - חשוב ככל שיהיה - שחסר כח כזה. לפיכך הסירוב לדון צצי"ד בעל כח כפיה כמוהו כסירוב להתדיין בפני צי"ד. וכבר פסקו כן צציה"ד של הרבנות הראשית לירושלים בראשות האצ"ד הגר"א קלנלצוגן שליט"א בתיק מס' 312-סז מיום כה תמוז תשס"ז ומיום 3 באב תשס"ז שכיון שפסיקותיו של ציה"ד האיזורי - לפי פסיקת בג"ץ - לא ניתנים לאכיפה, ולכן אין התובע יכול לבקש להתדיין צציה"ד האיזורי, ועליו להופיע לדיון צציה"ד, ובאם לא יופיע ידון ציה"ד צמתן "היתר" (למרות חוות הדעת של היועץ המשפטי לשיפוט הרבני עו"ד הרב יעקבי, למנהל ציה"ד, שלא היה עד כה מקרה שבו סרב צימ"ש מחוזי לאשר פסק צוררות של צי"ד איזורי כתולאה מפס"ד צבג"ץ סימה אמיר, וכי רוב הסיכויים שפסקי צוררות כאמור ייאכפו ע"י הרשויות, כותב הגר"א קלנלצוגן: "כיון שמכתבו של הרב יעקבי אינו החלטתי, לכן חוזר ציה"ד על החלטתו שאין לנתבע זכות לבקש להתדיין צציה"ד האיזורי, ועליו להופיע לדון צציה"ד בתאריך שיקבע ע"י המזכירות, ואם לא יופיע לדיון האמור יחשב כמסרבי"). וכן פסק ציה"ד של הגרנ"ק שליט"א ביום י תמוז תשס"ז בתיק מס' 4424 בנוגע לנתבעים שצקשו לדון צציה"ד האיזורי "לציה"ד צתי"א לעת עתה אין כל תוקף עפ"י החוק עפ"י החלטת הבג"ץ, ולכן יש חיוב לדון במקום שניתן לממש את פסה"ד באופן חוקי", "באם לא... יאלץ ציה"ד לראות זאת כסירוב על כל המשתמע מכך".

לפיכך צנידון דידן לודק א' שיש עדיפות לצית דין זה שאינו מוגבל ע"י הבג"ץ מלהוליא כתבי סירוב על כל שאינו ליית דינא, על פני צי"ד הפועל מכח השלטונות ומוגבל על ידם מלהוליא כתבי סירוב.

ג. פסק צשו"ע סי' לח סעי' א': סדר גביית חוב כך הוא. כשהמלוה מוליא שט"ח שקויים אומרים ללוה שלם, אפילו שהה כמה שנים ולא תבעו אין אומרים מחל לו כיון ששהה כל כך שנים ולא תבעו. ואפילו שמענו שנתיאש וכו'. ואפילו אין שטר חובו יולא מתחת ידו אם החייב מודה. ומקורו בגמ' כתובות קד צע"ח גובה שלא בהכרזה, ופרש"י אם שתק זה שנים ולא מיחה על חובו לא הפסיד צכך. ועי' פד"ר כרך י עמ' 368, ופס"ד ירושלים כרך ט עמ' רד-רה.